

IK ZAG TWEE BEREN...

preek over II Koningen 2,23-25

BIJBELLEZING II Koningen 2

Bedum, Ten Boer en Groningen – Noord/West, 20 oktober 2019; Lemele-Lemelerveld, 27 oktober 2019; Twijzel, 3 november 2019; Leens, 10 november 2019; Ureterp en Haren, 2 februari 2020

Ds. Marten de Vries

Gemeente van Jezus Christus, mijn zussen en broers,

kleinzielig; zinloos geweld

Ik zag twee beren. Daarnet op dat plaatje. Twee verscheurende monsters. En een heleboel in paniek wegrennende mensen. Het was gelukkig geen foto. Maar als ik eraan denk dat wat stond afgebeeld wel echt gebeurd is ... Je moet er niet aan denken. Of toch? Ik zag twee beren. In gedachten. Onder het Bijbellezen. Hongerige beren. Echt niet tevreden met een paar gesmeerde sandwiches. Eeuwen voor de kindermoord te Bétlehem¹ kindermoord te Bétel: bizar verhaal. Dat allerlei vragen oproept. Wat een kleinzielig eindje profeet, die Elisa! Zo snel gepikeerd om een groepje treiterende kwajongens. Is het geen sterk staaltje ambtsmisbruik om schoolkinderen te vervloeken; en zo'n vreselijke dood over hen af te roepen? En God, hoe kan Hij zulk zinloos geweld in vredesnaam laten gebeuren?

vragen staat vrij

Bepaalde 'oplossingen' zijn voorstelbaar. Negeren, deze vertelling. Dat gebeurt in sommige kinderbijbels. (Niet in 'kleuteridee' – de plaatjes.) Misschien bleef het niet bij uítlachen maar wilden de jongens de man sténigen. Dan wordt het vervolg iets acceptabeler. 't Is geen sprookje van Grimm maar een 'grimmig sprookje', beweert iemand.² Een parabel; geen gebeurtenis maar een soort gelijkenis met een af te pellen betékenis. Toch wordt een en ander in II Koningen 2 niet zodanig gepresenteerd. Vragen staat vrij. Maar ik wil weten wat onze Bijbelverzen te maken hebben met evangélie. Anders stond het immers niet in de Bijbel? Ik wil aan de hand van de tekst Jezus Christus verkondigen. Anders wordt het immers geen preek? En ik vraag me af: waar ben ikzélf in deze Bijbelverzen?

IK ZAG TWEE BEREN,

staat boven de preek.

Drie onderdelen:

- **ik hoor die jongens**
- **ik zie die beren**
- **ik denk aan Jezus.**

¹ Matteüs 2,16-18.

² Ter Linden, 'Het verhaal gaat'.

IK HOOR DIE JONGENS

ze komen uit Betel...

Wat zijn dat voor jongens, die ‘kinderen’ waar II Koningen 2 op uitloopt? Ze komen uit Betel uiteraard. Betel. Zuidelijk in het Noordrijk. Naast het noordelijke Dan een van de twee plaatsen waar koning Jerobeam een gouden stierkalf heeft neergezet. Als alternatief voor z’n onderdanen om niet naar de tempel in de hoofdstad van de concurrent te hoeven.³ Niet echt meer ‘Betel’– ‘huis van God’; Jakobs naam voor Luz na zijn ladderdroom.⁴ Er is een groep profeten. Tegelijk is het een plek waar mensen een kerk plantten die bij hén paste. En na gebod twee wordt ook gebod één overtreden.

ongelike beren

Er staat in onze vertaling dan wel ‘een troep kinderen’, in de oude vertaling ‘kleine knapen’,⁵ maar stel je geen basisschoolleerlingen voor. De Bijbel in Gewone Taal noemt hen ‘een groep jongens’. Het Hebreeuwse zelfstandige⁶ plus bijvoeglijke naamwoord⁷ wordt, behalve voor de loopjongen van Jonatan,⁸ ook gebruikt voor Salomo wanneer hij pas koning is.⁹ En met het woord voor ‘kinderen’¹⁰ in vers 24 worden eveneens koning Rechabeams jongere adviseurs¹¹ en verder Daniël en de andere jongemannen aan het Babylonische hof¹² aangeduid. Adolescenten. Opgeschoten tuig. Rellende twintigers. Ongelike beren. Hooligans. Die met z’n nog veel meer dan tweeënveertigen Gods profeet intimideren.

gehoord over Elia

Ze hebben natuurlijk over Elia gehoord. Dat de HEER hem zou wegnemen, hing al in de lucht: ook Betelse profeten zinspeelden er tevoren op. Het verhaal gaat dat God hem, na Elia’s en Elisa’s bezoek aan Betel, rechtstreeks heeft opgenomen in de hemel. Net als vroeger Henoch.¹³ Alleen dan met paarden en wagens van vuur. Jerichose profeten hebben met z’n vijftigen hem nog gezocht. ‘Op bergen en in dalen.’¹⁴ Maar vergeefs. Nu komen ze Elia’s opvolger tegen. Opklimmend vanuit het Jordaandal naar Betel.¹⁵ Jong broekje nog. Net zo’n scherpstrijper als z’n voorganger? Nou, ze hoeven hem écht niet in Betel.

teringlijer!

Als Elisa voorbij is, draaien ze zich om. Ze schelden hem uit. Scanderen in koor: “Kaalkop, kaalkop! Zet ‘m op, zet ‘m op!” Ofzo. ‘Kale’? Zou Elisa, anders dan de sterk behaarde Elia,¹⁶ jong kaal geweest zijn? Had ie als profeet een tonsuur?¹⁷ Is kaal dan per se lelijk? However, het liep vast niet in het oog: uiteraard droeg Elisa, evenals Palestijnse mannen vandaag, iets van een kafiyah. Melaatsen, mensen met huidvraat, dié moesten zich kaalscheren. Wat

³ I Koningen 12,28.

⁴ Genesis 28,19.

⁵ NBG-’51

⁶ נַעַר.

⁷ קָטָן.

⁸ I Samuël 20,35.

⁹ I Koningen 3,7.

¹⁰ לַדָּ.

¹¹ I Koningen 12,8.

¹² Daniël 1,4.10.13.15.17.

¹³ Genesis 5,24.

¹⁴ II Koningen 2,16, naar Gereformeerd Kerkboek gezang 232:1.

¹⁵ ‘עלה’; in 2 afdaling van Gilgal naar Betel: ‘ירד’, dus niet Gilgal in Jordaanelle maar in Efraimgebergte.

¹⁶ II Koningen 1,8.

¹⁷ I Koningen 20,41?

roepen ze? Het is geen spontane reactie op z'n uiterlijk. Maar opzettelijke belediging. 'Rot op, vuile teringlijer!' 'We kunnen je missen als kiespijn!'

vlieg op!

"Zet 'm op." De laatste kilometers naar boven? Of: met je preken – waar toch niemand naar luistert? Of is het iets als 'Kom op'?¹⁸ 'Kom maar op, als je durft'? Zoals de soldaten riepen naar Jonatan en zijn wapendrager?¹⁹ Het klinkt anders. Iets van 'Go, like Elijah!' Maar dan niet zoals Chi Coltrane zong in 1973. Maar als spot met Elia's hemelvaart. 'Vlieg op, nepdomie!' 'Elia in het onweer achterna'. 'Opgedonderd, vieze gore kankerprofeet!' 'We gaan echt niet naar jou luisteren. In Betel hoeven we jou niet. We houden het mooi zo met hoe wij op onze manier godsdienstig zijn.'

you don't know how blessed you are

Ik hoor die jongens. En denk – om na beren, stieren en paarden vogels te noemen: 'Zoals de ouden zongen, piepen de jongen.' Godeklaagd, de woorden die die jongere generatie op haar lippen neemt. Waar hebben ze 't vandáán? Denk voordat je kinderen de deur uitgaan. Wil ikzélf God dáár ontmoeten waar Hij zichzelf aan mijn kwijt kan; of eis ik een kerk, gemodelleerd naar eigen smaak? Wekelijks spekkie voor m'n bekkie? "You don't know how blessed you are" zeggen de Albanezen! En ík erger me wekelijks hoorbaar aan de wekelijkse one man show? Wat haal ik over m'n kinderen heen?

ik zie die beren

niet zomaar een scheldpartijtje

De beer is los. Elisa vervloekt de verbondsjeugd van Betel. Wat moet ik daarvan denken? Kort lontje, die man? "Schelden, schelden dut nait zeer," leerden wij van óns moeke. Kon de jonge dominee dat nou niet even met een beetje humor oplossen? Is zijn reactie niet buitenproportioneel? Elisa heeft vast goed begrepen dat het niet zomaar een scheldpartijtje was. Hij zal het niet persoonlijk hebben opgevat. Hij moet de verachting hebben geproefd voor de verkondiging van Gods Wóórd. De echo van de negativiteit van hele families. Daarom vervloekt hij de jongens – wellicht ook meisjes²⁰ – 'in de naam van de HÉÉR'.

God een berin of leeuwin

De beer is los. Twee zelfs. Berinnen. Mogelijk moeders die hún kinderen willen beschermen. Elisa laat de vergelding aan God.²¹ In hoofdstuk 1 liet Elia vuur uit de hemel komen.²² Nu dit weer. God is groter dan een knuffelbeer. Hij neemt zichzelf én ménsen bloedserieus. Ze konden het weten. Uit de Tora: "Als jullie tegen Mij in blijven gaan, zal Ik wilde dieren op je afsturen, die je van je kinderen zullen beroven."²³ God is – zegt Hosea – zélf als een berin of leeuwin voor ondankbare kerkmensen.²⁴ Tweeënveertig doden of zwaargewonden.²⁵ Waarschijnlijk een verkeerde afslag genomen. De rest mag het navertellen.

¹⁸ NBG-'51.

¹⁹ I Samuël 14,12; zelfde woord: 'עלה'.

²⁰ 'לד', vers 24.

²¹ Vergelijk Romeinen 12,19; Deuteronomium 32,35.

²² II Koningen 1,9-12.

²³ Leviticus 26,21.22.

²⁴ Hosea 13,8. Zie voor straffen door middel van een leeuw: I Koningen 13,20-24; 20,35; II Koningen 17,25. Voor de combinatie van leeuwen en beren: Spreuken 28,15; Amos 5,19.

²⁵ 'בקע' – 'verscheuren'.

Jericho leven, Betel dood

Bij Betel gebeurt precies het tegenovergestelde van wat Jericho overkomt. Jericho, de stad waarvan Jozua na de verovering zei: “Wij vervloéken²⁶ ten overstaan van de HEER iedere man die het waagt deze stad, Jericho, weer op te bouwen.”²⁷ “Zijn oudste en zijn jongste zoon zullen sterven.”²⁸ De vloek kwam ten tijde van Achab toen Chiël uit Betel het probeerde.²⁹ In Jericho is Elisa welkom! Vóór zijn komst veroorzaakte verontreinigd water kindersterfte. Door een wonder zuivert Elisa de stadsbron. Naar God luisteren brengt léven!³⁰ De Beteliéten hebben een onrein hárt.³¹ Ze willen Gods profeet niet. En tientallen jongvolwassenen vinden de dóód.

ruimte voor het evangelie

“Vanuit Betel trok Elisa naar de Karmel, en van daar keerde hij naar Samaria terug.” Zijn route precies omgekeerde aan die van Elia, die van Samaria,³² via Betel en Jericho, naar de Jordaan ging. Geen woord over het verdriet van de inwoners van Betel. Ze laten de profeet blijkbaar ook gaan.³³ Misschien – hopelijk? – zijn ze zó onder de indruk dat ze zich ‘vol vrees en schaamte’³⁴ bekeerden. In elk geval, Elisa kan Gods gang gaan. In de voetsporen van Elia. Naar de Karmel, waar Elia tegenover de Baälspofeten stond.³⁵ Naar de hoofdstad van het tienstammenrijk. Ruimte gecreëerd voor het evangelie!

lijken als wake up call

Niet normaal, dat dit over het lijk van zoveel jonge mensen gaat? Klopt! Maar laat het een wake up call zijn. God is ‘liefdevol, genadig, geduldig, trouw, waarachtig.’ Dat hoorde Mozes Hem zeggen toen hij opnieuw de tien geboden ontving.³⁶ Maar Hij is geen Winnie de Poeh.³⁷ Die je in de hoek mag gooien als jij geen zin in spelen hebt. Ik zie leeuwen en beren op de levensweg van ‘het derde geslacht en het vierde’³⁸ als ouders niet serieus nemen wat ze bij beloften bij de doopvont. Ik hoor die jongens. Ik zie die beren. Ik denk aan Jezus.

ik denk aan Jezus

Hij liét zich vervloeken

Elisa en Jezus. Namen met identieke betekenis: ‘mijn God -, of: ‘de HEER is redding’.³⁹ Beiden volgden Elia op. Jezus Elia 2.0: Johannes de Doper.⁴⁰ Elisa de man die hem ‘een dubbel deel’⁴¹ van zijn geestesgaven naliet.⁴² Áls je het onverteerbaar vindt dat God die vrouwtjesberen losliet op die ‘scheeuwlelijkerds’, bedenk dan: Gods eígen Zoon hing bovenop een ‘kale

²⁶ Hier geen ‘קלל’ (II Koningen 2,23) maar ‘ארר’. Eerste woord betekent ‘licht-’, ‘veracht-’, ‘verwerpen’ maken.

²⁷ Jozua 6,26 – NBV.

²⁸ Jozua 6,26 BiGT.

²⁹ I Koningen 16,34.

³⁰ Exodus 23,25.26.

³¹ Marcus 7,20-23.

³² II Koningen 1,15-17.

³³ Anders dan de reactie in I Koningen 13,4.

³⁴ Gereformeerd Kerkboek (‘17) gezang 168.

³⁵ I Koningen 18,20-46.

³⁶ Exodus 34,6.

³⁷ Exodus 34,7.

³⁸ Exodus 20,5; 34,7.

³⁹ Van ‘El(i)’ en ‘Jahweh’ + ‘שע’.

⁴⁰ Matteüs 11,14.

⁴¹ Naar analogie van de erfenis van de eerstgeborene, Deuteronomium 21,17. Dus: wettig opvolger!

⁴² Zó vers 9 in Groot Nieuws Bijbel.

schedel' – betekenis van 'Golgota' – niet slechts blootshóofd maar splinternaaft voor paal.⁴³ "Roofzuchtige, brullende leeuwen sperden hun muil naar Hem open," Psalm 22.⁴⁴ Hij liét zich 'bespuwen', 'bespotten':⁴⁵ 'Bloterik! Kom es naar beneden?!'⁴⁶ Opende z'n mond niet.⁴⁷ Vervloekte niet. Liét zich vervloeken.⁴⁸

zegenen in plaats van vervloeken

Vólgelingen van Jezus getuigen van Hem.⁴⁹ Komen tijdens tweeënveertig maanden vervolging⁵⁰ op voor de eer van 'dé betrouwbare Getuige'.⁵¹ Ze hebben geleerd te 'zégenen wie hen vervloeken'.⁵² Getuigen leren om, zo nodig, bloédgetuigen te zijn. Het zit em al in het Griekse woord voor 'getuigenis' - 'martyria'. Op z'n Hollands: 'martelaarschap'.

méer dan 'onze lieve Heer'

Ik zie die beren. Ik denk aan Jezus: 'het lam dat de zonde van de wereld wegneemt'.⁵³ Niet die kalver-, je eigen denk- of lievelingsbeelden; Hij is 'het beeld van de onzichtbare God'.⁵⁴ Godswoord in hoogsteigen persoon.⁵⁵ Wil méer zijn dan 'onze lieve Heer'. Een Jezus jít die kunt gebruiken.

wonder boven wonder

Het zijn wonderlijke verhalen, die van het water in Jericho en de beren bij Betel. Maar het is een 'wonder, bóven wonder' dat ík, dankzij Jézus' dóód, mag léven. Eeúwig leven. Mag drinken van 'het water dat leven geeft'.⁵⁶ Het 'stroomt uit de troon van God en van het Lam'.⁵⁷

Amen

---

⁴³ Matteüs 27,33-35.

⁴⁴ Psalm 22,14.22.

⁴⁵ Marcus 10,34.

⁴⁶ Matteüs 27,42.

⁴⁷ Jesaja 53,7.

⁴⁸ Galaten 3,13.

⁴⁹ Handelingen 1,8.

⁵⁰ Openbaring 11,2; 13,5.

⁵¹ Openbaring 1,5.

⁵² Romeinen 12,14.

⁵³ Johannes 1,29.

⁵⁴ Kolossenzen 1,15.

⁵⁵ Johannes 1,1.14.

⁵⁶ Openbaring 21,6.

⁵⁷ Openbaring 22,1; naar BIGT.